

Yayın Geliş Tarihi: 18.02.2025
Yayına Kabul Tarihi: 22.04.2025
Online Yayın Tarihi: 15.06.2025
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1642168>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 27, Sayı: 2, Yıl: 2025, Sayfa: 962-974
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

TOPLUMSAL KIRILMALARIN SANATSAL İFADELERİ: RESİM SANATINDA SAVAŞ, ADALET VE DEVRİM TEMALARI

*Ahmet Fatih ÖZMEN**

Öz¹

Toplumsal kırılmalar; savaşlar, devrimler, ekonomik krizler, ideolojik değişimler ve kültürel dönüşümler gibi olaylar bağlamında birey ve toplum üzerinde derin etkiler bırakmaktadır. Bu tür olayların sanatçılar üzerindeki yansımaları ise eserlerinde doğrudan ya da dolaylı olarak kendini göstermektedir. Bu çalışmada, tarihsel süreçte meydana gelen toplumsal kırılmaların resim sanatına etkileri incelenmiştir; özellikle savaş, adalet ve devrim temalarına odaklanılmıştır. Sanat, bir dönemin ruhunu yansıtan güçlü bir araçtır. Bu nedenle toplumsal kırılmaların sanat eserlerindeki izlerini incelemek hem sanatın hem de bu dinamiklerin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Araştırma kapsamında, toplumsal olayların resim sanatında estetik ve içerik düzeyinde nasıl yansıma bulduğu ele alınmıştır. Farklı dönemler ve coğrafyalar üzerinden yapılan bu inceleme, toplumsal olayların biçim ve tema düzeyindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma türlerinden “Doküman Analizi” kullanılmıştır. Çalışmada, Francisco de Goya’nın “3 Mayıs 1808”, Pablo Picasso’nun “Guernica”, Eugene Delacroix’nin “Halka Yol Gösteren Özgürlük”, Käthe Kollwitz’in “Saldırı” ve İbrahim Çallı’nın “Yaralı Asker” adlı eserleri incelenmiştir. Bu bağlamda çalışma sanatın toplumsal değişim süreçlerindeki rolüne ilişkin önemli bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Toplumsal Kırılmalar, Batı Resim Sanatı, Türk Resim Sanatı.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Özmen, A. F. (2025). Toplumsal kırılmaların sanatsal ifadeleri: Resim sanatında savaş, adalet ve devrim temaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27 (2), 962-974.

* Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, ORCID: 0000-0002-2497-1894, afozmen@gmail.com

¹ Bu makale etik kurul onayı gerektirmemektedir.

ARTISTIC EXPRESSIONS OF SOCIAL RUPTURES: THEMES OF WAR, JUSTICE, AND REVOLUTION IN PAINTING

Abstract

*Societal ruptures, such as wars, revolutions, economic crises, ideological shifts, and cultural transformations, exert profound effects on individuals and societies. The reflections of such events on artists are often evident in their works, either directly or indirectly. This study examines the impact of historical societal ruptures on the art of painting, with a particular focus on themes of war, justice, and revolution. Art serves as a powerful medium for reflecting the spirit of an era. Therefore, analyzing the traces of societal ruptures in art not only enhances the understanding of artistic practices but also sheds light on the broader dynamics of these events. The research investigates how societal events are manifested in the visual arts at both aesthetic and content levels. Through an examination of different periods and geographies, the study evaluates the influence of societal events on form and theme in painting. The research adopts the "Document Analysis" method, a qualitative research approach. The artworks analyzed include Francisco de Goya's *The Third of May 1808*, Pablo Picasso's *Guernica*, Eugène Delacroix's *Liberty Leading the People*, Käthe Kollwitz's *The Assault*, and İbrahim Çalli's *Wounded Soldier*. Within this context, the study aims to provide a significant perspective on the role of art in the processes of societal change.*

Keywords: History, Social Ruptures, Western Painting Art, Turkish Painting Art.

GİRİŞ

Sanat, yaşama ve eylemlere ilişkin üretimleriyle, din, ahlak ve düşünce gibi toplumu oluşturan üst kurumlara etkileşim kurarak toplumsal değişimlerde aktif bir rol oynamıştır. Sanat tarih boyunca toplumların çeşitli gereksinimlerini karşılayan bir araç olmuş, bu nedenle sanatın ve sanatçının işlevi tarihsel süreç içinde farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Toplumsal kırılmalar, sanatın farklı disiplinlerinde olduğu gibi resim sanatında da derin etkiler yaratmıştır. Savaşlar, devrimler, ekonomik krizler, siyasi dönüşümler ve teknolojik ilerlemeler, sanatın estetik anlayışını, içeriklerini ve üretim biçimlerini köklü biçimde değiştirmiştir. Sanatçılar, yaşadıkları dönemlerin toplumsal gerçekliklerini, bireysel deneyimlerini ve toplumsal duyguları eserlerine yansıtarak, toplumu anlamlandırma ve bu anlamlandırmayı görünür kılma işlevini üstlenmiştir (Kara, 2007, s.108). Bu bağlamda resim sanatı hem bir tanıklık aracı hem de eleştirel ve plastik bir ifade biçimi olarak öne çıkmıştır. Sanatçılar, tarihin farklı dönemlerinde savaşları belgelemek ve zaferleri ölümsüzleştirmek amacıyla ya doğrudan savaş meydanlarında çalışmış ya da atölyelerinde yarı mitolojik öğelerle zenginleştirilmiş savaş, kahramanlık ve zafer sahneleri resmetmişlerdir (Kuru, 2017, s.398).

Sanat, toplumsal değişimlerin ve kırılmaların bir yansıması olmanın ötesinde, bu süreçlerin anlamlandırılmasında ve toplumsal hafızanın şekillenmesinde de aktif bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Rollo May'ın sanatın dönemin psikolojik ve tinsel yapısını anlamadaki önemine yaptığı vurgu, sanatçıların

yalnızca tarihsel olayları resmetmekle kalmayıp aynı zamanda toplumun kültürel birikimlerini ve değerlerini eserlerinde ortaya koyduğunu da doğrular niteliktedir. Böylece sanatçılar hem bir tanıklık aracı hem de eleştirel bir ifade biçimi olarak sanatın toplumsal yaratım gücünü gözler önüne sermiştir. Maksim Gorki'nin sanatın toplumsal bir yaratım olduğu düşüncesi de bu yaklaşımı desteklemektedir (Kara, 2007, s.108).

Tüm bu bağlamlar ışığında sanatçıların dönemlerine tanıklık etmekle yetinmeyip aynı zamanda toplumsal dönüşüm ve kırılmaların estetik bir dili olmaya çalıştıkları da görülmektedir. Özellikle resim sanatı, sadece bir görsel ifade biçimi değil aynı zamanda tarihin, ideolojilerin ve toplumsal duyguların izlerini taşıyan bir araç olmuştur. Bu doğrultuda, sanat eserleri yalnızca birer estetik obje olarak değil toplumsal bellek ve eleştiri unsurları olarak da değerlendirilmektedir. Bu kapsamda savaşlar da resim sanatında tarihsel ve toplumsal gerçekliklerin en yoğun şekilde işlendiği konular arasında yer almıştır. Özellikle XIX. ve XX. yüzyıllarda savaşların getirdiği yıkım, acı ve kahramanlık hikâyeleri sanatçıların eserlerinde belirgin bir şekilde yer bulmuştur. Ancak aristokratların desteğiyle ve katı akademik kuralların etkisi altında, sanatçıların özgürlüklerinin kısıtlandığı bir dönemde savaşı eleştirel bir şekilde ele almak kolay olmamıştır. Tarihsel süreçte, resim sanatında erken dönem sanatçılarının savaşı yücelten tasvirlerinin yerini, savaşın yıkıcı ve karanlık yönlerini gözler önüne seren eserler almıştır. Savaşın yıkımına doğrudan tanık olan birçok sanatçı ve hümanist anlayışın gelişmesiyle, savaş propagandasını merkeze alan eserler geride kalmış; bunun yerine savaşın hem insana hem de doğaya verdiği zararları etkili biçimde betimleyen yapıtlar ortaya çıkmıştır (Yorulmaz, 2023, s.99).

Örneğin Birinci Dünya Savaşının sanat dünyasında derin ve dönüştürücü etkiler yaratarak hem sanat anlayışını hem de üretim biçimlerini kalıcı bir şekilde değiştirdiği bilinmektedir. Bu dönemde sanatçılar, savaşın getirdiği yıkım, travma ve toplumsal dönüşümle yüzleşmek zorunda kalmış, eserlerinde de bu etkileri yansıtmışlardır.

Savaş döneminde ve sonrasında ortaya çıkan sanat akımları, savaşın yol açtığı travmatik deneyimlerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, Dadaizm ve Sürrealizm gibi sanat hareketleri savaşın yarattığı yıkım ve anlamsızlığa yönelik eleştiriler şeklinde ortaya çıkmıştır (Clancy, 1949, s.271). Bu akımlar, geleneksel sanat anlayışına meydan okuma niteliğinde gelişmiş ve savaşın irrasyonel doğasını sanat yoluyla ifade etme amacı taşımıştır. Batılı sanatçılar da savaşın yol açtığı fiziksel ve psikolojik travmayı eserlerine yansıtmışlardır. Özellikle Ekspresyonizm akımı, savaşın korkunç gerçekliklerini çarpıcı ve sert imgelerle ele alarak insanlığın yaşadığı acıları görselleştirmiştir (Abir, 2017, s.152). Bu döneme ait eserlerde sıklıkla parçalanmış ve bozulmuş imgeler yer almakta olup bu durum savaşın bireyler üzerindeki yıkıcı etkilerini somutlaştırmaktadır.

Savaş, sanatçıların toplumsal rollerinde de önemli değişimlere yol açmıştır. Pek çok sanatçı, savaş sırasında resmi propaganda çalışmalarının bir parçası haline gelirken, bazıları savaşın korkunç gerçekliklerini belgelemeye odaklanmıştır. Bu

duruma örnek vermek gerekirse İngiltere’de bazı sanatçılar da hükümet tarafından görevlendirilmiş ve savaşın vahşetini ile sonuçlarını tasvir eden eserler üretmişlerdir (Malvern, 2004, s.5-8).

Ayrıca tüm bu açıklamalara ek olarak sanatın yalnızca eleştirel veya tanıklık edici bir araç olmanın ötesine geçerek, duygusal ve psikolojik yaraların iyileştirilmesine yönelik bir köprü işlevi gördüğü de söylenebilir. Örneğin Jean Dubuffet’in “*Art Brut*” (Ham Sanat) akımı, savaş sonrası dönemde bireylerin travmalarını ifade etme ve özgün anlatım biçimlerini keşfetme çabalarının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır (Öz Çelikbaş, 2020, s.37). Özellikle Birinci Dünya Savaşı, sanatı hem biçim hem de içerik açısından derinden etkileyerek modern sanatın yönelimini önemli ölçüde değiştirmiştir. Savaş, yalnızca geleneksel sanat anlayışını altüst etmekle kalmamış aynı zamanda sanatçıları toplumsal değişimlerin belgelenmesinde ve eleştirilmesinde daha aktif bir rol üstlenmeye teşvik etmiştir.

Sonuç olarak bu makalede, tarihteki önemli toplumsal kırılmaların resim sanatındaki yansımaları ele alınmış. Farklı dönem ve coğrafyalardan seçilmiş örnekler üzerinden, bu olayların sanatçıları üzerindeki etkileri ve sanat eserlerinin dönemin toplumsal bağlamıyla ilişkisi incelenmiştir.

YÖNTEM

Tarama modelleri, geçmişte olmuş ya da hala var olan durumları, var oldukları şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Tarama modelinin bir türü olan genel tarama modeli ise çok sayıda elemandan oluşan bir evrenden, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Özmen, 2024, s.7). Bu kapsamda Genel Tarama modeline dayanan bu çalışmada, nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Nitel verilerin elde edilmesi amacıyla, araştırma süresince “Doküman İncelemesi” yöntemi uygulanmıştır. Çalışma, yurt içi kütüphaneler ile ulusal ve uluslararası sanal platformlarda gerçekleştirilmiş, bu kaynaklardan elde edilen veriler toplanarak analiz edilmiştir.

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Sanatçılar eserlerinde savaş, devrim ve adalet gibi temalara yer verirken hangi teknikleri, renkleri ve kompozisyon anlayışlarını kullanmışlardır?

- Sanatçılar eserlerinde savaş, devrim ve adalet temalarını hangi simgesel ve metaforik öğelerle ele almıştır?

-Sanatçıların eserlerinde savaş, devrim ve adalet temaları nasıl görselleştirilmiştir?

BULGULAR VE YORUM

Resim Sanatında Savaş, Adalet ve Devrim Temaları

Görsel 1: Eugene Delacroix, Halka Yol Gösteren Özgürlük, 1830, 260 x 325 cm., Tuval Üzerine Yağlı Boya.

Kaynak: Arıkan, 2016, s.5.

Delacroix'nın "*Halka Yol Gösteren Özgürlük*" adlı eseri (Görsel-1) hakkında; Fransız Devrimi'nin ideallerini ve dönemin toplumsal hareketlerini yansıtan güçlü bir sanat eseri olduğu söylenebilir. Eser, 1830 Temmuz Devrimi sırasında halkın monarşi karşıtı mücadelesini ve özgürlük arayışını simgelemektedir (Arıkan, 2016, s.52).

Kompozisyonun merkezinde yer alan kadın figürünün, Fransız Cumhuriyeti'nin sembolü haline gelmiş olan "*Marianne*" karakterini simgelediği söylenebilir (Hanna, 1985, s.215) Özgürlük tanrıçası olarak betimlenen bu figürün, bir elinde Fransız bayrağını taşıırken diğer elinde tüfek tuttuğu görülmektedir. Göğüslerinin açık olması bir yandan doğurganlık ve özgürlüğün evrenselliğine işaret ederken diğer yandan antik klasik sanatın idealize edilmiş kadın tasvirlerine göndermede bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Eserdeki renk ve ışık kullanımının, dramatik bir atmosfer yarattığı görülmektedir. Fransız bayrağının mavi, beyaz ve kırmızı renklerinin, devrim ideallerini simgelediği ve kompozisyonun dikkat çekici unsurlarını oluşturduğu ifade edilebilir. Arka plandaki dumanlı ve kaotik sahne, devrimin beraberinde getirdiği şiddet ve tahribatı yansıtırken ışığın özgürlük figürü üzerinde yoğunlaşması, figürü kutsal bir kimliğe büründürmüş gibi yorumlanabilir. Bu teknik ile dikkatlerin figüre çekildiği ve onun temsil ettiği ideallerin vurgulandığı ifade edilebilir.

Eserin alt kısmında yer alan ölü ve yaralı figürlerin, devrimin kaçınılmaz bedelini somut bir şekilde ortaya koyduğu söylenebilir. Farklı sosyal sınıflardan gelen bu figürler, devrimin toplumun her kesimini etkilediğini ve onları ortak bir amaç doğrultusunda birleştirdiğini göstermektedir. Delacroix; işçi, köylü ve burjuva

gibi farklı toplumsal kesimleri aynı kompozisyonda bir araya getirerek, devrimin sınıf ayrımı gözetmeksizin halkı ortak bir hedefte buluşturduğunu vurgulamaktadır.

Sonuç olarak Delacroix'nın "*Halka Yol Gösteren Özgürlük*" eseri, Romantizm akımının güçlü bir örneği olarak nitelendirilebilir. Dinamik fırça darbeleri ve duygu yüklü kompozisyonunun hem dönemin toplumsal dönüşümlerini hem de sanatın bu dönüşümler üzerindeki etkisini ortaya koyduğu ifade edilebilir. Toplumsal kırılmaların sanata yansımaları incelemek açısından bu eserin, tarihsel ve sanatsal bir dönüm noktası niteliği taşıdığı ifade edilebilir.

Görsel 2: Francisco de Goya, 3 Mayıs 1808, 1814, 268 x 347 cm., Tuval Üzerine Yağlı Boya.

Kaynak: Oskay, 2018, s.162.

Francisco de Goya'nın "*3 Mayıs 1808*" adlı eseri de (Görsel-2), Napolyon'un İspanya'yı işgali sırasında yaşanan bir katliamı konu almasıyla, toplumsal kırılmaların sanata yansımaları güçlü bir şekilde sergileyen bir çalışma olarak değerlendirilebilir (Waring, & Fee, 2019, s.51). Eser hakkında; savaşın insanlık dışı yönlerini vurgulaması ve savaş karşıtı bir duruş sergilemesiyle sanat tarihinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Kompozisyonun merkezinde, kollarını açmış ve teslimiyet içinde bir duruş sergileyen beyaz gömlekli bir adamın yer aldığı görülmektedir. Bu figürün masumiyeti ve savunmasızlığı simgelediği şeklinde bir yorum yapılabilir. Ayrıca beyaz gömleğin ışıkla aydınlatılması, figürü dramatik bir şekilde vurgulamakta ve dikkatleri çekmektedir. Figürün yüzündeki korku ve acının, bireysel bir trajediye işaret etmekten öte, toplumsal bir durumun yansıması olarak okunabileceği ifade edilebilir.

Eserin sol kısmında, infaz edilecek diğer kurbanların ve ölenlerin betimlendiği görülmektedir. Bu figürlerin yüzlerindeki korku ve dehşetin, savaşın insani boyutunu ve travmatik etkilerini çarpıcı bir şekilde ortaya koyduğu söylenebilir. Arka planda ise bir şehir silüeti görülmekte ve olayın tarihsel ve mekânsal çerçevesi çizilmektedir. Figürlerin karanlık arka plana karşı konumlandırılması, katliamın dehşetini ve umutsuzluğunu güçlendiren bir etki

yaratmaktadır. Kompozisyonun sağ tarafında ise tüfeklerini ateşlemeye hazırlanan askerlerin yer aldığı görülmektedir. Askerlerin yüzlerinin görünmemesi, onların mekanik ve duygusuz bir güç olarak tasvir edildiğini düşündürmektedir. Bu tasvirin, savaşın bireyleri nasıl birer araç haline getirdiği ve insanlık değerlerini nasıl erozyona uğrattığı konusunda bir eleştiri sunduğu yorumu yapılabilir.

Eserde renk kullanımı, dramatik bir atmosfer yaratmaktadır. Beyaz ve sarı tonlarının aydınlatma amacıyla kullanılması, masumiyet ve suçsuzluk gibi temaları vurguluyor olabilirken karanlık renklerin yoğunluğu ise savaşın karanlık ve ölümcül doğasına işaret etmekte olabilir. Goya'nın bu tarzının, olayın duygusal yoğunluğunu güçlendirdiği söylenebilir.

Sonuç olarak Goya'nın "3 Mayıs 1808" adlı eseri, savaşın dehşetini, bireyler üzerindeki etkisini ve insanlık dışı boyutlarını gözler önüne seren bir sanat eseri olarak nitelendirilebilir.

Görsel 3: Käthe Kollwitz, Saldırı, 1899, 29,5 x 32,1 cm., Gravür.

Kaynak: Şahinbaş vd., 2019, s.166.

Käthe Kollwitz'in 1899 tarihli "Saldırı" adlı gravür eserine (Görsel-3) bakıldığında ise ilk olarak toplumsal adaletsizliğin ve halkın çaresizliği dikkatleri çekmektedir. Zira Kollwitz'in sanatı, bireysel trajedilerden çok toplumsal sorunlara odaklanmasıyla ayırt edilmektedir ve ilgili eser de bu yaklaşımın belirgin bir örneği olarak nitelendirilebilir.

Kompozisyonda, bir grup insanın demir bir kapıya doğru hareket ettiği görülmektedir. Figürlerin birbirine yakın konumlandırılması ve yoğunluğu, kalabalığın sıkışıklığını ve bir arada hareket etme iradesini yansıtır olabilir. Bu durum, toplumsal bir hareketin ve bir araya gelen bireylerin ortak bir hedefe yönelik çabasının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Kapının arkasında neler olduğu belirsiz bırakılmıştır. Bu durum hem bir engelin hem de bilinmezliğin yarattığı gerilimi arttırmaktadır.

Önde yer alan kadın figürlerinin duruşları ve yüz ifadeleri ise yoksulluk ve çaresizlik duygularını güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Yerde duran kadın figürünün hareketi, arka plandaki diğer figürlerin öfkeli ve hareketli duruşlarına tezat oluşturmaktadır. Bu durumun bireysel trajedinin toplumsal mücadeleyle iç içe geçtiği bir durumu betimlediği düşünülebilir. Kollwitz'in özellikle kadınları öne çıkarması, toplumsal eşitsizliklerin kadınlar üzerindeki etkisini vurgulamak amacı taşıyor olabilir.

Sanatçının gravür tekniğini, dramatik bir atmosfer yaratmak için etkili bir şekilde kullandığı ifade edilebilir. Siyah-beyaz kontrastı, kompozisyonun gerilim dolu yapısını ve figürlerin çaresizliğini ön plana çıkarmaktadır. Gravürün yüzeyinde yoğun çizgi kullanımı, hareketin ve duygusal yoğunluğun etkisini arttırmaktadır. Kollwitz'in fırça yerine çizgiye dayalı anlatımının, işçi sınıfının sert ve zorlu yaşam koşullarını betimlemek için özellikle uygun bir yöntem olarak değerlendirilebileceği söylenebilir.

Sonuç olarak eserin genel atmosferi, kapitalist düzenin yarattığı eşitsizliklere ve bu eşitsizliklere karşı verilen tepkilere bir eleştiri olarak değerlendirilebilir. Kollwitz'in bu eserinde, bireylerin toplumsal baskılara karşı direnişinin ve değişim arayışının güçlü bir şekilde yansıtıldığı ifade edilebilir. İlgili eser, toplumsal kırılmaların bireyler üzerindeki etkilerini gözler önüne seren ve bu etkileri sanatsal bir dille anlatan önemli bir örnek olarak nitelendirilebilir. Toplumun alt kesimlerinde yaşanan gerilimlerin sanatta ifade bulduğu bu gibi eserlerin, dönemin sosyal hareketlerini anlamak için önemli bir kaynak olduğu söylenebilir.

Görsel 4: İbrahim Çallı, Yaralı Asker, 1917, 193 x 81 cm., Tuval Üzerine Yağlı Boya.

Kaynak: Alkan ve Kahraman, 2016, s.13.

İbrahim Çallı'nın "Yaralı Asker" adlı eseri de (Görsel-4), I. Dünya Savaşı'nın trajik sonuçlarını ve birey üzerindeki etkilerini güçlü bir şekilde yansıtan

bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Eserin, dönemin toplumsal kırılmalarını ve savaşın insan hayatına olan olumsuz etkilerini sanatsal bir perspektiften ele aldığı görülmektedir. Çallı'nın figüratif ve realist yaklaşımı, savaşın dramatik ve insani yönünü derinlemesine betimlemektedir.

Eserde, bir askerin yaralı bir silah arkadaşına destek olduğu bir sahne tasvir edilmektedir. İki figürün yakın teması ve aralarındaki bağ, savaşın içinde dayanışmanın ve insanlığın varlığını sürdürebildiğini göstermektedir. Yaralı askerin yüzündeki acı ifadesi ve diğer askerin kararlı duruşu, savaşın getirdiği zorluklara rağmen ayakta kalma çabasını simgeliyor olabilir. Bu durum savaşın bireysel trajedilerle toplumsal mücadele arasındaki bağlantısını ortaya koyan önemli bir detay olarak değerlendirilebilir.

Arka planda savaş alanının ve yerde yatan diğer figürlerin varlığı, çatışmanın yıkıcı etkilerini ve ölümle yaşam arasındaki ince çizgiyi somut bir şekilde gözler önüne sermektedir. Arka plandaki figürlerin bulanıklığı, odak noktasını iki ana figür üzerinde yoğunlaştırmakta ve eserle duygusal bir bağ kurulmasını sağlamaktadır.

Eserde kullanılan renkler de duygu yoğunluğunu desteklemektedir. Özellikle kahverengi ve gri tonlarının ağırlıklı olması, savaşın kasvetli atmosferini vurgulamaktadır. Figürlerin kıyafetlerinde kullanılan kırmızı tonları hem kan hem de canlılık metaforu olarak değerlendirilebilir. Kullanılan renk tonları sahnenin dramatik doğasını güçlendirirken derin bir duygusal etki de bırakmaktadır.

Sonuç olarak “Yaralı Asker” adlı eser, İbrahim Çallı'nın toplumsal gerçekçilik ile bireysel duyarlılığı birleştiren yaklaşımını yansıtmaktadır. Eser hakkında savaşın insani yönlerini ve birey üzerindeki yıkıcı etkilerini ele alması bakımından yalnızca bir savaş sahnesi olarak değil aynı zamanda savaşın toplum üzerinde bıraktığı derin izlere dair bir belge olarak görülebileceği söylenebilir.

Görsel 5: Pablo Picasso, Guernica, 1937, 776 x 349 cm., Tuval Üzerine Yağlı Boya.

Kaynak: Tabak, 2022, s.58.

Son olarak Pablo Picasso'nun "*Guernica*" adlı eserine bakıldığında ise (Görsel-5) söz konusu eser hakkında; savaşın vahşetini ve sivil halk üzerindeki yıkıcı etkilerini anlatan en güçlü sanat eserlerinden biri olarak değerlendirilebileceği söylenebilir. Eser, İspanya İç Savaşı sırasında Nazi Almanyası'nın Guernica kasabasına düzenlediği hava saldırısına bir tepki olarak üretilmiştir (Tabak, 2022, s.57-58) Bu bağlamda eser hem tarihi bir olayın anısını yaşatmakta hem de savaşın dehşetini evrensel bir perspektiften ele almaktadır.

Kompozisyonda, savaşın kaotik ve yıkıcı doğasını betimleyen bir dizi figür yer almaktadır. Figürlerin çarpık ve parçalanmış halleri, savaşın bireylerin bedenleri ve ruhları üzerindeki tahribatını yansıttığı şeklinde yorumlanabilir. Atın çığlık atan ağzı, boğanın hareketsiz ve tehditkâr duruşu, yerde yatan ölü figürler ve ağlayan kadınlar gibi unsurların savaşın insanlık dışı yönlerini sembolize ettiği söylenebilir. Eserde kullanılan siyah, beyaz ve gri tonları, dramatik bir atmosfer yaratarak savaşın karanlık yönünü vurgulamaktadır. Eserde nötr renk grubunun tercih edilmesinin, savaşın insani boyutunu evrensel bir şekilde vurgulamayı amaçladığı düşünülebilir. Işığın ve gölgenin sert kontrastları, kompozisyonun gerilimini artırarak derin bir duygusal etki yaratmaktadır. Merkezde yer alan göz şeklindeki ampul ve ışık kaynağı ise hem modern savaş teknolojisine hem de bu teknolojinin yarattığı dehşete gönderme yapıyor olabilir.

Figürlerin deformasyonu ve abartılı ifadeleri, Picasso'nun Kübizm'den aldığı etkilerle, savaşın karmaşıklığını ve dehşetini görselleştirmek için kullanılan bir araç olarak değerlendirilebilir. Kübist anlatım, figürlerin parçalanmış doğasıyla savaşın bireyler üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkisini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu deformasyonun, savaşın insanlık dışı doğasına karşı bir eleştiri olarak kullanıldığı söylenebilir.

Sonuç olarak "*Guernica*", sadece bir sanat eseri değil aynı zamanda savaş karşıtı bir manifesto olarak nitelendirilebilir. Picasso'nun bu eserinde, savaşın neden olduğu yıkımı, insanlık kaybını ve acıyı evrensel bir dille anlattığı ifade edilebilir. Toplumsal kırılmaların sanattaki yansımalarını incelemek açısından bu eserin, yalnızca İspanya İç Savaşı'nı değil tüm savaşların yıkıcı doğasını anlamak için önemli bir araç olduğu söylenebilir. "*Guernica*", savaşın insani değerler üzerindeki etkilerine dair güçlü bir sanatsal anlatım sunmakla birlikte modern sanat tarihinde eşsiz bir yere sahip olarak değerlendirilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular neticesinde; toplumsal kırılmaların sanat üzerindeki etkisi, tarih boyunca dikkat çekici biçimde varlığını sürdürmüştür. Savaşlar, devrimler, ekonomik krizler ve diğer derin dönüşümler, sanatçıların eserlerini sadece yaratıcı bir alan değil aynı zamanda toplumsal olaylara tanıklık eden bir mecra olarak kullanmalarına yol açmıştır. Bu bağlamda makalede

incelenen eserler, sanatın toplumsal hafıza ve eleştirel düşüncenin bir taşıyıcısı olduğunu göstermektedir.

Francisco de Goya'nın "3 Mayıs 1808" adlı eserinde savaşın ve devrimin bireyler üzerindeki yıkıcı etkileri dramatik bir anlatımla gözler önüne serilmiş, masumiyet ve zulüm arasındaki çarpıcı karşıtlıkla toplumsal adaletsizlik vurgulanmıştır. Bu eser, savaşın insanlık dışı boyutlarına dikkat çeken ve dönemin siyasi baskılarına eleştiri getiren bir örnek teşkil etmektedir. Benzer biçimde, Pablo Picasso'nun "Guernica" isimli eseri de savaşın yıkıcı gücünü ve modern teknolojilerin yarattığı kaosu evrensel bir perspektiften işlemiş, sanatın propaganda ya da duygusal bir bağlamda nasıl güçlü bir araç haline geldiğini göstermiştir. Eugene Delacroix'nın "Halka Yol Gösteren Özgürlük" adlı eserine bakıldığında ise ilgili resim Romantizm bağlamında ele alınırken, devrimlerin halk üzerindeki etkilerini ve sanatın ideolojik bir temsil aracı olabileceği görülmüştür. Kollwitz'in "Saldırı" gravürü ise işçi sınıfının yaşadığı çaresizlikleri ve toplumsal hareketlerin psikolojik boyutlarını derinlemesine ele alan bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Bu çeşitlilik, sanat eserlerinin yalnızca dönemin toplumsal gerçekliklerini belgelemekle kalmayıp aynı zamanda estetik dil aracılığıyla eleştirel bir tavır geliştirdiğini de ortaya koymaktadır.

Son olarak Türk resminin usta isimlerinden olan İbrahim Çallı'nın "Yaralı Asker" adlı eseri ise Türk resim sanatında toplumsal gerçekçiliğin güçlü bir temsilcisi olarak dikkati çekmektedir. Savaşın bireysel ve toplumsal boyutlarını realist bir yaklaşımla ele alan Çallı, dönemin trajik gerçekliklerini sanatsal bir duyarlılıkla işleyerek toplumsal hafızayı diri tutmayı başarmıştır.

Makalede yapılan analizler, sanatın yalnızca bireysel bir yaratım süreci olmadığını, aksine toplumsal bağlamdan koparılamayacağını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Sanatçılar; toplumsal kırılmaların estetik ve etik boyutlarını eserlerinde işleyerek, bireylerin bu olayları anlamlandırmalarına olanak sağlamaktadır. Savaş, devrim ya da ekonomik kriz gibi olaylar, sanat eserlerini güçlü bir iletişim aracı haline getirmiş ve bu eserler, toplumun ortak hafızasını şekillendiren birer sembol olmuştur.

Öneriler;

-Toplumsal kırılmaların sanattaki etkilerini anlamak, geçmiş olaylara dair daha bilinçli bir yaklaşım geliştirmeyi sağlayabilir. Sanat tarihçileri, müzeler ve akademisyenler bu eserlerin toplumsal hafızayı diri tutan rolleri üzerine daha fazla araştırma yaparak bu eserleri günümüzde daha etkili bir şekilde sunabilir.

-Sanat eserlerinde yerel motiflerin evrensel mesajlarla nasıl dengelendiği üzerine daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir. Özellikle farklı coğrafyalardaki toplumsal kırılmaların karşılaştırmalı bir analizi, bu eserlerin etkilerini daha geniş bir perspektiften ele almayı sağlayacaktır.

-Sanat tarihinin, psikoloji, tarih ve siyaset bilimi gibi alanlarla iş birliği yaparak toplumsal kırılmaların etkilerini daha derinlemesine analiz etmesi gereklidir. Bu tür çalışmalar, sanat eserlerinin sadece estetik boyutunu değil sosyo-politik anlamlarını da daha kapsamlı bir şekilde ortaya koyabilir.

-İlgili makale, daha çok tarihsel bağlamdaki toplumsal kırılmalara odaklanmıştır. Ancak günümüzde devam eden toplumsal ve çevresel sorunların sanata yansımaları da araştırılabilir. Özellikle çağdaş sanatçılar ve sanat hareketleri, bu konuların güncel bir yorumunu sunabilir.

Yazar Katkı oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı : Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Abir, M. (2017). European painting and World War I: Evolution of modern era and beyond. *East West Journal of Humanities*, 6 (7), 152–161.

Arıkan, H. (2016). Resimlerarası alıntı bağlamında Eugene Delacroix'in Halka Yol Gösteren Özgürlük adlı eserinin yeniden yorumlanması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 49–60.

Clancy, R. (1949). Surrealism and freedom. *The American Journal of Economics and Sociology*, 8 (3), 271–276.

Hanna, M. (1985). Iconology and ideology: Images of Joan of Arc in the idiom of the Action Francaise 1908–1931. *French Historical Studies*, 14 (2), 215–239.

Kara, D. (2007). Toplumsal olayların sanata yansımaları. *Yapı Mimarlık Tasarım Kültür Sanat Dergisi*, 108–111.

Kuru, A. Ş. (2017). I. Dünya Savaşı'nın sanat diline etkileri: Max Beckmann'ın Die Hölle (Cehennem), Käthe Kollwitz'in Der Krieg (Savaş) baskı dosyaları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 26 (2), 395–421.

Malvern, S. (2004). *Modern art, Britain and the Great War: Witnessing, testimony and remembrance*. London: Yale University Press.

Öz Çelikbaş, E. (2020). Art Brut hareketi ve Jean Dubuffet: Bir sanat terapisi bağlantısı. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 14 (25), 35–43.

Özmen, A. F. (2024). Çağdaş Türk resminde toplumsal gerçekçilik: çiftçi teması. *Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi*, 7 (14), 1–18.

Waring, B. & Fee, E. (2019). The disasters of war. *American Journal of Public Health*, 96 (1), 51.

Yorulmaz, M. Y. (2023). Savaşa eleştirel yaklaşan öncü sanatçılar. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 11 (30), 99–113.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Alkan, U. & Kahraman, M. E. (2016). İbrahim Çallı'nın Kurtuluş Savaşı temalı resimlerinin ikonografik ve ikonolojik incelenmesi. *Kalemişi Dergisi*, 4 (7), 1–18.

Arıkan, H. (2016). Resimlerarası alıntı bağlamında Eugene Delacroix'in Halka Yol Gösteren Özgürlük adlı eserinin yeniden yorumlanması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 49–60.

Oskay, N. (2018). Savaş protestosunun örme sanatındaki yansımaları. *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 3 (6), 159–171.

Şahinbaş, U., Türker, İ. H. & Ağçiçek, M. (2019). Savaşlar ve ölümler çağında bir kadın sanatçı: Käthe Kollwitz. *Akademik Sanat Dergisi*, 4 (8), 161–171.

Tabak, S. (2022). Bir savaş vesikası olarak Pablo Picasso'nun Guernica eserindeki sembollerin incelenmesi. *Otuzyedi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1 (1), 55–70.